

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ხელნაწერის უფლებით

თამარ დოლიძე

ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თეორიული
საფუძვლები და საქართველოს ეკონომიკის მოდერნიზაციის
ძირითადი გზები

ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი
აკადემიკოსი ვლადიმერ პაპავა

თბილისი

2024

ნაშრომი შესრულებულია: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, თეორიული ეკონომიკის კათედრაზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **ვლადიმერ პაპავა**

აკადემიკოსი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ოფიციალური შემფასებლები: **ლია თოთლაძე**

ეკონომიკის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის
მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი

გივი ბედიანაშვილი

ასოცირებული პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

დისერტაციის დაცვა შედგება: 2024 წლის 28 ივნისს 15:00 საათზე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: თბილისი, უნივერსიტეტის ქ.№ 2; თსუ X კორპუსი, აუდიტორია № 206

დეკანის მოადგილე სამეცნიერო სფეროში

ასოცირებული პროფესორი

მ. ლობჯანიძე

სარჩევი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება.....	4
ნაშრომის აქტუალურობა	4
კვლევის მიზანი და ამოცანები.	4
კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები.....	5
კვლევის მეცნიერული სიახლე.	5
კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა.	9
ნაშრომის აპრობაცია	10
სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა.	10
ნაშრომის შინაარსი.....	10
თავი1. ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თეორია და მექანიზმები	10
თავი 2. ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების გლობალური კანონზომიერებები და პოსტსაბჭოთა საქართველოს გამოცდილება.....	11
თავი 3. საქართველოს ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების პერსპექტივები	14
ნაშრომის ძირითადი შედეგები	15
დასკვნები და რეკომენდაციები.....	15
გამოქვეყნებული ნაშრომები.....	19

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

ნაშრომის აქტუალურობა.

რეალური ეკონომიკის პრობლემატიკის სამეცნიერო შესწავლისას აქტუალურია განისაზღვროს რეალური ეკონომიკის განვითარების თეორიული საფუძვლები, რაც გახლავთ ერთ-ერთი ფუნდამენტური ხასიათის წინაპირობა იმისათვის რომ შეიქმნას რეალური ეკონომიკური ხედვა, რომელსაც ექნება, როგორც თეორიული ისე გამოყენებითი ხასიათი.

სადისერტაციო ნაშრომში დასმული მეორე რიგის სამეცნიერო პრობლემა გახლავთ ის, რომ ზუსტად განისაზღვროს საბჭოთა მემკვიდრეობა და შევძლოთ შევიმუშავოთ ის რეალური მექანიზმები, რომლის საშუალებითაც შევძლებთ საქართველოს ეკონომიკის რეალურ მოდერნიზაციას.

კვლევის პრობლემის მდგომარეობა. დისერტაციაში განხილული სამეცნიერო პრობლემის შესახებ არსებობს მეცნიერ-ეკონომისტთა მიერ შექმნილი მრავალი მონოგრაფია, სამეცნიერო სტატია. არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა ქაოტურადაა წარმოდგენილი და რეალურად არ არსებობს ისეთი მონოგრაფია ან სტატია, სადაც სისტემურად იქნება შესწავლილი პრობლემა და ასევე სისტემურ-გამოყენებითი ხასიათის იქნება ის დასკვნები, რომელიც არის გაკეთებული.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. სადისერტაციო ნაშრომის მიზანი გახლავთ განისაზღვროს რეალური ეკონომიკის განვითარების თეორიული საფუძვლები, რადგანაც მის გარეშე შეუძლებელია აღნიშნული პრობლემის სამეცნიერო შესწავლა და შესაბამისი დასკვნებისა და რეკომენდაციების შემუშავება.

- რეალური ეკონომიკის განვითარებისთვის შეიქმნას სისტემური თეორიული მოდელი;
- რეალური ეკონომიკის სისტემური თეორიული მოდელის საფუძველზე შეიქმნას რეალური ეკონომიკის ძირითადი თეორიული ბაზა;
- რეალური ეკონომიკის თეორიული ბაზის საფუძველზე შეიქმნას თანამედროვე გამოყენებითი ხასიათის ეკონომიკური პოლიტიკა;

- შვეიმუშავოთ ის ძირითადი ეკონომიკური მექანიზმები, რომლის საშუალებითაც შევძლებთ საქართველოს ეკონომიკის უწყვეტი ხასიათის მოდერნიზაციას.

სადისერტაციო ნაშრომში დასმული მიზნების მიღწევისთვის პირველი რიგის ამოცანებია:

- რეალური ეკონომიკის განვითარებისთვის სისტემური თეორიული მოდელის შექმნა და მისი იმპლემენტირება 3-5 წლის განმავლობაში;
- აუცილებელია რეალური ეკონომიკის დარგებში არსებულ კომპანიებთან, ფირმებთან, კორპორაციებთან, სააქციო საზოგადოებებთან და ასე შემდეგ საქმიანი და პროფესიული კომუნიკაცია;
- ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების შესახებ ქმედითი მექანიზმების შემუშავების შედეგად შესაძლებელი უნდა გახდეს საქართველოს ეკონომიკის გადაყვანა უწყვეტი მოდერნიზაციის პროცესში.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. სადისერტაციო ნაშრომში დასმული სამეცნიერო პრობლემის შესწავლისთვის გამოვიყენეთ კვლევის შემდეგი მეთოდები:

- შედარებითი ანალიზის მეთოდი;
- ინდუქციური ანალიზის მეთოდი;
- დედუქციური ანალიზის მეთოდი;
- სისტემური ანალიზის მეთოდი;
- აბსტრაქციისა და განზოგადების მეთოდი.

კვლევის მეცნიერული სიახლე.

შვეიმუშავოთ რეალური ეკონომიკის შემადგენელი ძირითადი დარგების დარგობრივ-ეკონომიკური ხასიათის კრიტერიუმები.

როგორც ცნობილია, რეალური ეკონომიკის ზოგადი კრიტერიუმი არის მწარმოებლურობა, საიდანაც გამომდინარე:

- აგრარული სექტორის დარგობრივი კრიტერიუმებია: სასიცოცხლო მნიშვნელობის პროდუქტების წარმოება; ბუნებრივ რესურსებსა და გარემო პირობებზე მაღალი ხარისხით დამოკიდებულება;

- აგრარული სექტორის ეკონომიკური ხასიათის კრიტერიუმები არის: აგრო-კორპორაციული წარმოება; მიწის საკუთრება და განკარგვა; კვაზი-კორპორატიული ფირმები; სეზონური შრომის დანაწილება; ციკლური ხასიათის წარმოება; ღირებულებათა ჯაჭვის ეფექტიანობა; მეცნიერებატევადი, მაღალტექნოლოგიური წარმოება; კაპიტალტევადი, შრომატევადი წარმოება; მაღალკვალიფიციური ადამიანისეული კაპიტალი; შედარებით ჭარბი მოსახლეობა; სინერგიულობის სუსტი ხარისხი; სრულყოფილი კონკურენცია; ფასების ძლიერი რყევა; კლებადი უკუგება;
- სამთო მოპოვებითი და დამამუშავებელი მრეწველობის დარგობრივი კრიტერიუმები არის: მეცნიერებატევადობა, ცოდნატევადობა, ინოვაციურ-ტექნოლოგიური ხასიათის აქტიურობა; ბუნებრივ რესურსებზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი; ამოწურვადი მიწისქვეშა რესურსები; ეკოსისტემის არამდგრადობა და საფრთხეები;
- სამთო მოპოვებითი და დამამუშავებელი მრეწველობის ეკონომიკური ხასიათის კრიტერიუმები გახლავთ: საერთაშორისო სპეციალიზაცია; შრომის დანაწილება რთული სქემების მიხედვით; სტაბილური და დინამიკური ხასიათის წარმოება; სტაბილური ფასები; მზარდი უკუგება; დინამიკური ხასიათის არასრულყოფილი კონკურენცია; სტაბილური და მზარდი საგადამხდელო ბალანსის შექმნა; შედეგზე ორიენტირებული სინერგიული კავშირების შექმნა;
- ენერგეტიკის დარგობრივ კრიტერიუმად შეიძლება მივიჩნიოთ: ბუნებრივ რესურსებზე მაღალი დამოკიდებულების ხარისხი; ეკოლოგიურ-კლიმატური საფრთხეები; მეცნიერებატევადი, ინოვაციური, მაღალტექნოლოგიური საწარმოო პროცესი; მწვანე ეკოლოგიური ენერგოწყაროების ათვისება და რეალიზაცია;
- ენერგეტიკის ეკონომიკური კრიტერიუმები არის: ტექნოლოგიურ-ეკონომიკური მდგრადობა; სინერგიულობის მაღალი ხარისხი; ღირებულებათა ჯაჭვის ეფექტიანობა; დინამიკური არასრულყოფილი კონკურენცია; მაღალი უკუგება; სტაბილური ფასები;

- წყალმომარაგების ძირითად დარგობრივ კრიტერიუმად შეგვიძლია განვიხილოთ: ბუნებრივ რესურსებზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი; ამოწურვადი ბუნებრივი რესურსები; მეცნიერებატევადი, ცოდნატევადი, ინოვაციურ- მაღალტექნოლოგიური წარმოება;
- წყალმომარაგების დარგის ეკონომიკური ხასიათის კრიტერიუმები არის: შრომის დანაწილება; კვალიფიციური ადამიანისეული კაპიტალი; სინერჯის მაღალი ხარისხი; ინფრასტრუქტურული პროექტების ინტენსიური დანერგვა და რეალიზაცია;
- მშენებლობის ძირითადი დარგობრივი კრიტერიუმი არის: ბუნებრივ რესურსებსა და ნედლეულზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი; მეცნიერებატევადი, ცოდნატევადი, ინოვაციურ-მაღალტექნოლოგიური ხასიათის აქტიურობა;
- მშენებლობის დარგის ეკონომიკური კრიტერიუმები არის: მაღალკვალიფიციური ადამიანისეული კაპიტალი; მსოფლიო ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისი სპეციალიზაცია; მზარდი უკუგება; დინამიკური არასრულყოფილი კონკურენცია; სინერჯის მაღალი და მზარდი ხასიათის ხარისხი.

სადისერტაციო ნაშრომში დასმული სამეცნიერო პრობლემის შესაბამისი სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური მეთოდებით შესწავლის შედეგად შევიმუშავეთ შემდეგი სამეცნიერო სიახლე:

იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების სამდონიანი სქემა-მოდელი.

იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების ტექნოლოგიური მექანიზმებია:

- ინდუსტრიული ტექნოლოგიები;
- აგრარული ტექნოლოგიები;
- სამთო-მოპოვებითი და დამამუშავებელი სამრეწველო-ინდუსტიული ტექნოლოგიები;
- ენერგო-ინდუსტიული ტექნოლოგიები;
- სამშენებლო-ინდუსტიული ტექნოლოგიები;

- წყალმომარაგებითი ტექნოლოგიები.

იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეკონომიკური მექანიზმები:

- მიკროეკონომიკური მექანიზმებია - ეკონომიკის წრებრუნვის მოდელი; მოთხოვნისა და მიწოდების საბაზრო ძალები; წარმოების ფუნქცია; ელასტიკურობა; მწარმოებლის დანაზოგი; საზოგადოებრივი საქონელი; საერთო რესურსები; წარმოების დანახარჯები; თავისუფალი გლობალური ბაზარი; კონკურენტული ბაზარი; საწარმოო ფაქტორთა ბაზრები; ინკლუზიური ზრდა; ინვესტიციები; ლიზინგი; გადასახადები; ვენჩურული კაპიტალი და ფონდები; სინერგიული მოდელები; ინდუსტრიალიზაცია-რეინდუსტრიალიზაცია;
- მაკროეკონომიკური მექანიზმებია - ეროვნული შემოსავალი; წარმოება და ეკონომიკური ზრდა; დანაზოგები; ინვესტიციები; ინკლუზიური ზრდა; ფინანსურ-მონეტარული სისტემა; ინვესტიციები; გადასახადები; ვენჩურული კაპიტალი და ფონდები; ლიზინგი; სინერგიული მოდელები; ინდუსტრიალიზაცია-რეინდუსტრიალიზაცია; ღია ეკონომიკა;
- მეზოეკონომიკური მექანიზმებია - ინოვაციური მეზოეკონომიკა; წარმოების კონცენტრაცია; თანამედროვე მეზოსაწარმოების სტრუქტურა; სტაბილურობა-კონსოლიდაცია; მეზოსაწარმოების ეფექტიანობა; აგრარული კომლექსები; სამრეწველო-ინდუსტრიული კომპლექსები; სამრეწველო-ინდუსტრიული მსხვილი კორპორაციებითა; თავისუფალი გლობალური ბაზარი; სინერგიული მოდელები; ინდუსტრიალიზაცია-რეინდუსტრიალიზაცია;
- მეგაეკონომიკური მექანიზმებია - ტრანსეროვნული კაპიტალი, ტრანსეროვნული კორპორაციები, ტრანსეროვნული ბანკები; მსხვილი ქალაქები და მეგაპოლისები; ქვეყანათა ბლოკები; საერთაშორისო ორგანიზაციები; თავისუფალი გლობალური ბაზარი; სინერგიული მოდელები; ინდუსტრიალიზაცია-რეინდუსტრიალიზაცია; ოფშორები;

- იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ტექნო-ეკონომიკური მექანიზმების სინთეზირებული სქემა-მოდელი, რომელიც ითვალისწინებს ტექნოლოგიური და ეკონომიკური მექანიზმების სინთეზს.

იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების სამდონიანი სქემა-მოდელის გათვალისწინება ეკონომიკური მექანიზმების თეორიაში უფრო სრულყოფილს გახდის აღნიშნულ თეორიას და კონცენტრირებულს რეალური ეკონომიკის პრობლემებისადმი. ამდენად აღნიშნული თეორიის გამოყენებითი მხარე გაიზრდება. ასევე შესაძლებელია აღნიშნული სქემა-მოდელის საფუძველზე შეიქმნას რეალური ეკონომიკის თანამედროვე ეკონომეტრიკული მოდელი, რაც დიდწილად შეუწყობს ხელს არსებული პრობლემების კომპლექსურ გადაწყვეტას და რეალური ეკონომიკის მზარდ და დინამიკურ განვითარებას.

აღნიშნული სამეცნიერო სიახლეები დიდწილად განსაზღვრავს თანამედროვე ეკონომიკური ტოპოლოგიის პრობლემატიკის შესწავლასა და მის ეფექტიანად გადაწყვეტას.

კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა. სადისერტაციო ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა შემდეგნაირად შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ:

- აღნიშნული ნაშრომი არის საფუძველი, რომ შეიქმნას პირველ ეტაპზე რეალური ეკონომიკის თეორიული განჭვრეტის საფუძველები, რომელიც უნივერსიტეტების ეკონომიკისა და ბიზნესის ადმინისტრირების ფაკულტეტების სტუდენტებს, განსაკუთრებით, მაგისტრატურის საფეხურზე ეკონომიკაში არსებული პრობლემების უკეთ გააზრებას გაუადვილებს;
- აღნიშნული ნაშრომი არის იმის საფუძველი, რომ ამ თემატიკით დაინტერესებულმა პირებმა გამოიყენონ თავიანთ კვლევებში და ამის საფუძველზე გამოიკვლიონ ეკონომიკის რეალური სექტორის პრობლემატიკა;

- აღნიშნული ნაშრომის საფუძველზე შესაძლებელია შეიქმნას ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებისთვის აუცილებელი ეკონომიკური პოლიტიკის კონტურები;
- აღნიშნული ნაშრომიდან გამოყენებითი ხასიათის საკითხები შესაძლებელია გამოიყენონ რეალური ეკონომიკის სექტორში მომუშავე ფირმებმა, კომპანიებმა და ზოგადად მეწარმეებმა და ფერმერებმა, როგორც საწარმოო ისე მენეჯმენტის მიმართულებით.

ნაშრომის აპრობაცია კვლევის შედეგები გამოქვეყნდა სამ სამეცნიერო რეცენზირებად ჟურნალში, როგორც საქართველოში, ისე უცხოეთში.

კვლევის შედეგები განხილულ იქნა 7 საერთაშორისო - სამეცნიერო კონფერენციაზე.

2023 წლის 8 დეკემბერს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე თეორიული ეკონომიკის კათედრაზე ჩატარდა ნაშრომის აპრობაცია.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება კომპიუტერზე ნაბეჭდი 170 გვერდისაგან (სარჩევისა და გამოყენებული ლიტერატურის გამოკლებით).

ნაშრომის სტრუქტურა შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან:

- შესავალი;
- 3 თავი და 9 პარაგრაფი;
- დასკვნები და რეკომენდაციები;
- გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი;
- 7 სქემა-მოდელი.

ნაშრომის შინაარსი

თავი 1. ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თეორია და მექანიზმები

ნაშრომის პირველ თავში, რომელიც ეხება რეალური ეკონომიკის განვითარების თეორიასა და მექანიზმებს საფუძვლიანად და დეტალურად არის განხილული და გაანალიზებული საკითხის ყველა მნიშვნელოვანი კომპონენტი.

პირველი თავის პირველ პარაგრაფში განსაზღვრულია რეალური ეკონომიკის ცნება, მისი დარგობრივ-ეკონომიკური კრიტერიუმები და განვითარების ძირითადი კანონზომიერებები.

პირველი თავის მეორე და მესამე პარაგრაფში დეტალურად არის გაანალიზებული რეალური ეკონომიკის განვითარების შესახებ არსებული თანამედროვე თეორიები და შემუშავებულია რეალური ეკონომიკის განვითარების ძირითადი და თანამედროვე მექანიზმები.

დისერტაციის პირველ თავში დეტალურად არის გაანალიზებული ყველა ის ძირითადი ეკონომიკური თეორია, რომელიც კონცეპტუალურად უკავშირდება რეალური ეკონომიკის განვითარებას.

აღნიშნული თეორიების კრიტიკული ანალიზის მეთოდით შესწავლის შედეგად შევიმუშავეთ შემდეგი დასკვნა. ზემოთაღნიშნული თეორიების რაციონალურ-ოპტიმალური მეთოდის გამოყენებით უნდა გამოვყოთ ყველაზე ძირითადი კომპონენტები და მოვახდინოთ მათი სინთეზირება.

დისერტაციის პირველი თავის მესამე პარაგრაფში შევიმუშავეთ ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებისთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნოლოგიური და ეკონომიკური მექანიზმები, რომლებიც დავაფუძნეთ იერარქიულობის პრინციპზე.

კვლევის შედეგად შევიმუშავეთ თანამედროვე ტექნოლოგიური მექანიზმები, თანამედროვე ეკონომიკური მექანიზმები, თანამედროვე ტექნო-ეკონომიკური მექანიზმების სინთეზირებული მოდელი, რომლებიც დისერტაციის პირველი თავის მესამე პარაგრაფში წარმოდგენილნი არიან სქემა-მოდელების სახით.

თავი 2. ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების გლობალური კანონზომიერებები და პოსტსაბჭოთა საქართველოს გამოცდილება

სადისერტაციო ნაშრომის მეორე თავში განხილულია რეალური ეკონომიკის განვითარების გლობალური კანონზომიერებები და პოსტსაბჭოთა საქართველოს გამოცდილება.

მეორე თავის პირველ პარაგრაფში საფუძვლიანად არის განხილულ გაანალიზებული ცოდნის ეკონომიკაზე გადასვლის, რეინდუსტრიალიზაციისა და გლობალურად რეალური ეკონომიკის განვითარების ძირითადი კანონზომიერებები.

მეორე თავის მეორე პარაგრაფში დეტალურად არის განხილული ნეკროეკონომიკისა და პოსტსაბჭოთა პოსტინდუსტრიალიზმის ფენომენი.

მეორე თავის მესამე პარაგრაფში ზუსტად არის განსაზღვრული საქართველოს რეალური ეკონომიკის განვითარების თავისებურებები პოსტსაბჭოთა პერიოდში.

დისერტაციის მეორე თავის პირველ პარაგრაფში დეტალურად გვაქვს განხილული რეინდუსტრიალიზაცია, ცოდნის ეკონომიკაზე გადასვლა და მსოფლიო ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების ძირითადი კანონზომიერებები.

აღნიშნულ პარაგრაფში ხაზგასმით აღვნიშნავთ რომ რეინდუსტრიალიზაციის პროცესში აუცილებელია დავნერგოთ და განვახორციელოთ სმარტ-ინდუსტრიალიზაციის მოდელი.

ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის არსზე, როლზე, ფუნქციებზე სიღრმისეულად ვსაუბრობთ ნაშრომის მეორე თავის პირველ პარაგრაფში. ხაზგასმით აღვნიშნავთ, რომ თანამედროვე ეკონომიკაში მზარდი ხასიათის დამატებული ღირებულება იქმნება მაშინ, როცა საქონელში განივთებულია სპეციფიკური ცოდნის ის ნაკრები, რომელიც მისი ცოდნატევადობის, მეცნიერებატევადობის განმსაზღვრელია.

ნაშრომში გაანალიზებული გვაქვს ეკონომიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული გლობალური ცოდნის ეკონომიკის ინდექსი (GKI), ცოდნის ინდექსი (KI), ცოდნის ეკონომიკის მთლიანი ინდექსი (KEI).

აღნიშნულ პარაგრაფში შევიმუშავეთ ცოდნის ეკონომიკაზე გადასვლის სისტემურ-ფუნქციური სქემა-მოდელი ეკონომიკის რეალურ სექტორში.

მსოფლიო ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების ძირითად კანონზომიერებებს განსაღვრავს ტრანსეროვნული კაპიტალი.

ეკონომიკური ევოლუციის შედეგად ჩამოყალიბებულმა მსოფლიო მოწყობამ თანამედროვე მსოფლიო მკვეთრად გაყო მდიდარ ცენტრად და ღარიბ პერიფერიად.

დისერტაციის მეორე თავის მეორე პარაგრაფში დეტალურად გვაქვს გაანალიზებული ნეკროეკონომიკა და პოსტსაბჭოთა პოსტინდუსტრიალიზმის ფენომენი.

ნეკროეკონომიკის თეორია სამეცნიერო ლიტერატურაში შემოიტანა აკადემიკოსმა ვლადიმერ პაპავამ. ნეკროეკონომიკა არის კომპლექსური მნიშვნელობის ფენომენალური განზომილების საკითხი. ნეკროეკონომიკის საფუძველი არის საბჭოთა მბრძანებლური ეკონომიკური სისტემის მემკვიდრეობით გამოწვეული გავლენა.

აკადემიკოს ვლადიმერ პაპავას მოსაზრების თანახმად ნეკროეკონომიკურ პოსტსაბჭოთა პოსტინდუსტრიალიზმის პირობებში ჩამოყალიბდა ღარიბი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მომხმარებლური მოდელი.

აღნიშნული პარაგრაფის დასკვნით ნაწილში ვსაუბრობთ იმაზე რომ აუცილებელია უმოკლეს ვადაში მთლიანად და სრულყოფილად დავძლიოთ ნეკროეკონომიკური პოსტსაბჭოთა პოსტინდუსტრიალიზმის სინდრომი.

სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმატში დარგის კვალიფიციური სპეციალისტებისა და მეცნიერთა მონაწილეობით უნდა შეიქმნას ინდუსტრიული განვითარების თანამედროვე კონცეფცია, რომელიც ჰარმონიზებული იქნება შესაბამის საერთაშორისო მნიშვნელობის ჩარჩო დოკუმენტთან.

დისერტაციის მეორე თავის მესამე პარაგრაფში განვიხილავთ საქართველოს ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თავისებურებებს პოსტსაბჭოთა პერიოდში.

აღნიშნულ პარაგრაფში კვლევის შედეგად შევიმუშავეთ შემდეგი დასკვნები:

- პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოში 1989-1996 წლამდე ეკონომიკის რეალური სექტორი იყო ნეკრო მდგომარეობაში. შესაბამისად ეს პერიოდი

შეგვიძლია მოვიხსენიოთ როგორც ღრმად სტაგნაციური და რეგრესიული განვითარების მქონედ;

- 1996-2000 წლის ჩათვლით ეკონომიკის რეალური სექტორი ნელ-ნელა და თანდათან გამოდის ნეკრო მდგომარეობიდან და იწყებს გარკვეული რაოდენობის პროდუქციის გამოშვებას. შესაბამისად ეს პერიოდი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ, როგორც ნაკლებადსტაგნაციური და ნაკლებად რეგრესიული განვითარების მქონედ;
- 1996 წლიდან ეკონომიკის რეალური სექტორიდან ყველაზე მეტად შეინიშნება ენერგეტიკის დარგის განვითარება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად;
- 2000 წლიდან დღემდე, თუ არ ჩავთვლით პანდემიით გართულებულ 2020 წელს ეკონომიკის რეალურ სექტორში მდგომარეობა ნელი ტემპით, მაგრამ მაინც გაუმჯობესებისკენ ვითარდება. ეს პერიოდი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ, როგორც სტაბილური განვითარების, რომელიც ჯერ კიდევ მოიცავს სტაგნაციურ და რეგრესიულ ნიშნებს.

თავი 3. საქართველოს ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების პერსპექტივები

ნაშრომის მესამე თავში დეტალურად და საფუძვლიანად არის განხილული საქართველოში რეალური ეკონომიკის განვითარების ძირითადი და რეალისტური პერსპექტივები.

ნაშრომის მესამე თავის პირველ პარაგრაფში განსაზღვრულია საქართველოს ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების რეალური შესაძლებლობები.

მესამე თავის მეორე პარაგრაფში ფუნდამენტალურად არის გაანალიზებული ცოდნის ეკონომიკისა და მოდერნიზაციის როლი და მექანიზმები საქართველოს რეალური ეკონომიკის სრულყოფისა და განვითარების საქმეში.

მესამე თავის მესამე პარაგრაფში ზუსტად არის განსაზღვრული რეალური ეკონომიკის განვითარების ძირითადი გზები.

დისერტაციის მესამე თავში განხილული გვაქვს საქართველოს ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების პერსპექტივები.

ნაშრომის ძირითადი შედეგები შევიმუშავეთ ეკონომიკის რეალური სექტორის შემადგენელი ძირითადი დარგების დარგობრივ-ეკონომიკური ხასიათის კრიტერიუმები, რომელსაც აქვს, როგორც თეორიული ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა.

შევიმუშავეთ იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული რეალური ეკონომიკის განვითარების სამდონიანი სქემა-მოდელი. შემოვიტანეთ ეკონომიკურ მეცნიერებაში იერარქიულობის პრინციპი, რომელიც ძირითადად მოაწესრიგებს კოორდინაციის პრობლემებს და უფრო ეფექტიანს გახდის საწარმოებისა და ფირმების მენეჯმენტს.

დასკვნები და რეკომენდაციები

ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თეორიული საფუძვლების განსაზღვრა არის აუცილებელი პირობა, რომ შედეგზე ორიენტირებული თანამედროვე ეკონომიკური პოლიტიკა შევიმუშავოთ.

საქართველოს ეკონომიკის მოდერნიზაციის ძირითადი გზების ზუსტი განსაზღვრა არის საფუძველი, რომ ეკონომიკა თანდათან გადავიდეს განვითარების თანამედროვე მოდელზე და გლობალური მსოფლიო ეკონომიკის სრულფასოვანი მოთამაშე გახდეს.

ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების თეორია ითვალისწინებს იოზეფ შუმპეტერის „შემოქმედებითი ნგრევის“, ბიზნეს ციკლების, ეკონომიკური განვითარების თეორიის, ევოლუციურ თეორიაში „ნოვატორების“, როგორც „შემოქმედებითი ნგრევის“ მთავარი აგენტების, მეწარმეობის კონცეფციას, რომელიც ითვალისწინებს ინოვაციური პროდუქტის შექმნას. საბანკო სისტემის განვითარებას მნიშვნელოვანი როლი აქვს ინოვაციური პროდუქტის შექმნაში.

მეწარმემ უნდა შექმნას ახალი ღირებულებები და დაამკვიდროს ბაზარზე ახალი ინოვაციური პროდუქტი.

იოზეფ შუმპეტერის ყველაზე მნიშვნელოვანი თეორიული დაშვება მდგომარეობს იმაში, რომ საჭიროა ეკონომიკურ საქმიანობას წარმართავდეს მეწარმე ინოვატორი, ხოლო წარმოების ძირითად ორიენტირად მიჩნეული იყოს ინოვაციური პროდუქტის შექმნა.

კარლ მარქსის თეორიის თანახმად მრეწველობის ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტს წარმოადგენს კოოპერაცია. სამრეწველო კაპიტალიზმის მეშვეობით ხდება დიდი მოცულობის დოვლათის წარმოება, რომელიც საზოგადოებაში არათანაბრად არის განაწილებული.

იოზეფ შუმპეტერის, კარლ მარქსის, მაქს ვებერის, ჯონ მეინარდ კეინზის, ფრენკ ნაითის, კარლოტა პერესის, კლაუს შვაბის კონცეფციების შედარებითი ანალიზით შესწავლის შედეგად შეგვიძლია შემოგთავაზოთ შემდეგი დასკვნები:

- არსებული კონცეფციების საფუძველზე უნდა შეიქმნას სისტემური თეორიული მოდელი;
- ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების შესახებ არსებული თეორიებიდან რაციონალურ-ოპტიმალური მეთოდის გამოყენებით უნდა გამოვყოთ ყველაზე ძირითადი კომპონენტები და მოვახდინოთ მათი სინთეზირება;
- არსებული თეორიების ბაზაზე სინთეზირების შედეგად მიღებული თეორიული მოდელი უნდა იყოს მაღალადაპტაციური, როგორც კონცეპტუალურად ასევე ფუნქციონალურად;
- ეკონომიკურ ცვლილებათა ევოლუციური თეორიის თანახმად სინთეზირებული თეორიული მოდელები, რომელშიც ასახული იქნება ეკონომიკის რეალური სექტორის ძირითადი მახასიათებლები შეძლებენ ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებას;
- არსებული თეორიული ბაზის საფუძველზე შესაძლებელია მოვახდინოთ სისტემური ანალიზი, რომლის შედეგადაც შევიძინებთ ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების სისტემურ-პრაგმატულ მოდელს,

რომელიც მაღალადაპტაციური იქნება ზოგადად ცვლილებებისადმი და განსაკუთრებით კი ტექნოლოგიური ხასიათის ცვლილებებისადმი;

- შემუშავებული სპეციალიზებული კლასტერების ფორმირებითა და შესაბამისი ტექნოლოგიური პლატფორმების გამოყენებით შესაძლებელი გახდება ეფექტიანი წარმოება და მართვა;
- ინოვაციური ეკონომიკის კონცეპტუალური საფუძველი არის ევოლუციური თეორია, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელია შეიქმნას ეკონომიკის რეალური სექტორის ინოვაციური განვითარების პარადიგმა;
- ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების ძირითადი მექანიზმი არის იერარქიულ პრინციპზე დაფუძნებული ტექნო-ეკონომიკური პარადიგმა;
- ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების გლობალური კანონზომიერებები ძირითადად ეფუძნება დიალექტიკურ კანონზომიერებებს;
- სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ინოვაციები არის თანამედროვე წარმოების ზრდის საფუძველი და კონკურენტუნარიანობის ძირითადი გარანტი;
- პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოში ეკონომიკის რეალურ სექტორზე ზემოქმედება თანაბარზომიერად მოახდინა, როგორც ენდოგენურმა, ისე ეგზოგენური ხასიათის ფაქტორებმა;
- პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოში 1989-1996 წლამდე პერიოდი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ როგორც ღრმად სტაგნაციური და რეგრესიული განვითარების მქონედ;
- 1996-2000 წლის ჩათვლით პერიოდი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ როგორც ნაკლებადსტაგნაციური და ნაკლებად რეგრესიული განვითარების მქონედ;
- 1996 წლიდან ეკონომიკის რეალური სექტორიდან ყველაზე მეტად შეინიშნება ენერგეტიკის დარგის განვითარება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად;
- 2000 წლიდან დღემდე ეკონომიკის რეალურ სექტორში მდგომარეობა ნელი ტემპით, მაგრამ მაინც გაუმჯობესებისკენ ვითარდება. ეს პერიოდი შეგვიძლია მოვიხსენიოთ, როგორც სტაბილური განვითარების, რომელიც ჯერ კიდევ მოიცავს სტაგნაციურ და რეგრესიულ ნიშნებს;

- პოტენციურად საქართველოს აქვს ის ადამიანისეული კაპიტალი, რომ შეძლოს ინოვაციური ტექნოლოგიების შექმნა და წარმოება;
- ცოდნის ეკონომიკისა და მოდერნიზაციის მექანიზმების ეფექტიანობა შესაძლებელი იქნება იმ შემთხვევაში, როცა პრიორიტეტი მიენიჭება მეწარმეობის განვითარებას;
- ცოდნის ეკონომიკა და მისი პერმანენტული მოდერნიზაცია არის მყარი ბაზისი ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებისთვის;
- ციფრული ტრანსფორმაციის შედეგად აუცილებლობას წარმოადგენს ეკონომიკის რეალური სექტორის დარგები დაჩქარებული ტემპით გადავიდნენ საქმიანობის ციფრულ რეჟიმზე;
- სამთო მოპოვებითი და გადამამუშავებელი მრეწველობის დარგების გარდა რეალური ეკონომიკის დანარჩენი დარგები შეძლებენ ციფრულ ტრანსფორმაციას და თავის კუთვნილ ადგილს დაიკავებენ გლობალური ღირებულებათა ჯაჭვის სტრუქტურაში;
- ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების ძირითადი გზები ითვალისწინებს მოდერნიზაციის უწყვეტი პროცესის შედეგად გადასვლას ცოდნაზე დაფუძნებულ ეკონომიკაზე და რეალური ეკონომიკის ყველა დარგის ციფრულ ტრანსფორმაციას საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად;

აღნიშნული დასკვნების საფუძველზე შეგვიძლია შემოგთავაზოთ შემდეგი რეკომენდაციები:

1. თანამედროვე ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირება.
2. რეალური ეკონომიკის განვითარებისთვის თანამედროვე სამართლებრივი ნორმების შექმნა.
3. სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ კანონში ცვლილებების შეტანა.
4. თანამედროვე ინდუსტრიული განვითარების კონცეფციის შექმნა.
5. ინოვაციური მეწარმეობის პრაქტიკული დანიშნულების პლატფორმების შექმნა.
6. პროექტის „აწარმოე საქართველოში“ ტრანსფორმირება და ფოკუსირება წარმოების პროცესზე.

7. საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტოს მოდერნიზაცია.

8. სახელმწიფო ინსტიტუტების მოდერნიზაცია.

9. მონეტარული პოლიტიკის მოდერნიზაცია.

გამოქვეყნებული ნაშრომები

- დოლიძე თ., 2018. ინოვაციური ეკონომიკის ძირითადი საკითხების თეორიული განზოგადება. წიგნში: *ეკონომიკისა და ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. პროფესორ გიორგი პაპავას დაბადებიდან 95-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალების კრებული*. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, გვ. 454–461, <http://www.pgie.tsu.ge/contentimage/konferenciebi/2018_konferenciakrebuli.pdf>.
- დოლიძე თ., 2018. ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირების სირთულეები. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, № 6, გვ.188–193, <<https://www.eugb.ge/uploads/journal/gb-N6.pdf>>.
- დოლიძე თ., 2020. მეცნიერება და ეკონომიკური პოლიტიკა. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, № 9, გვ. 180–186, <<https://www.eugb.ge/uploads/content/N9/Tamar-Dolidze.pdf>>.
- დოლიძე თ., 2022. ეკონომიკის რეალური სექტორის თანამედროვე ტექნოლოგიური განვითარების ძირითადი ეტაპები და მექანიზმები. *ეკონომისტი*, № 3, გვ. 173–179, <<https://ekonomisti.tsu.ge/uploads/images/ek32022.pdf>>.
- დოლიძე თ., 2022. ინდუსტრიალიზაცია, როგორც ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარების მექანიზმი. წიგნში: *ეკონომიკის ინოვაციური*

განვითარება: მსოფლიო გამოცდილება და პერსპექტივები. პროფესორ გიორგი წერეთლის დაბადებიდან 70 -ე წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 261–268, <<http://conferenceconomics.tsu.ge/uploads/images/konfkreb2022.pdf>>.

- Долидзе Т., 2022. Реиндустриализация, как механизм развития реальной экономики. *Deutsche internationale Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft*, № 45, pp. 33–36, DOI: 10.5281/zenodo.7398780, <<https://zenodo.org/record/7398780#.Y5L5vnZBzyR>>.